

Els criteris d'intervenció són el màxim respecte per l'original, la mínima intervenció i la discernibilitat. Es busca l'estabilitat dels materials emprats i s'opta per la conservació matèrica envers l'estètica.

Els processos d'intervenció s'han centrat en mínimes actuacions per a estabilitzar les peces i afavorir la conservació: **consolidació del suport i fixació d'estrats**.

S'ha dut a terme una **neteja mecànica i química** per eliminar l'estrat biològic i, a continuació, s'ha aplicat un tractament preventiu i curatiu.

Les **intervencions anteriors**, que perjudicaven la integritat del suport i l'aparença estètica, han sigut eliminades o rebaixades.

S'han realitzat processos d'**estabilització del metall** per a frenar i preveure la corrosió.

Quant a la **reintegració dels volums**, s'han omplert amb morter aquelles pèrdues amb risc de despeniment, o les que per la seva ubicació són susceptibles d'acumular brutícia.

Per últim, s'han elaborat unes bases de fusta massissa perquè suportin les peces i per facilitar-ne la manipulació, el trasllat, l'emmagatzematge i l'exposició.

Estat final després de la intervenció

Escola d'Art i Disseny de la Diputació a Tortosa. DL T. 1364-2019

ESCOLA D'ART I DISSENY A TORTOSA

Unitat de Conservació
i Restauració **CR**

Pl. Sant Joan, 5 / 43500 Tortosa
Tel. 977 444 163
eadtortosa@dipta.cat
www.dipta.cat/eadtortosa

Escola d'Art
Tortosa

Diputació Tarragona

CAPS DE BESTIAR DE
L'ESCORXADOR DE TORTOSA

Museu Històric i Arqueològic de les Terres
de l'Ebre, Tortosa

CR

Unitat de Conservació i Restauració

Publicació núm. **73**
2019

01 Caps de bestiar

Els caps de bestiar es van elaborar com a ornaments caprins per a decorar les façanes de l'edifici de l'escorxador de Tortosa, construït entre 1907 i 1908 per Pau Monguió i Segura.

Ubicats a la façana principal, un a cada banda d'una de les portes d'entrada del bestiar, són un testimoni de la funció original que tingué l'antic *matadero* de Tortosa, rehabilitat posteriorment per esdevenir el museu del municipi.

Les escultures foren elaborades per l'artesà Mangrané, natural de Tortosa, a principis del segle XX i estan confeccionades amb materials que imiten la pedra, una estructura metàl·lica interna i, a més, policromades. S'unien al mur mitjançant un pern metàl·lic intern.

Els caps de bestiar s'enretiraren de la façana en el transcurs de les obres de rehabilitació de l'edifici, a partir de 1997. I, sorprenentment, han arribat als nostres dies gràcies a l'artesà que les va recuperar i guardar.

Títol	Caps de bestiar
Datació	Principis del segle XX
Autor	Mangrané
Material	Calç, sorra, ferro, pigment i aglutinant
Tècnica	Modelatge, emmotllat i policromat
Mides	Cabra: 33x33x40.5cm Boc: 37x54.5x42cm
Entitat propietària	Museu de Tortosa Històric i Arqueològic de les Terres de l'Ebre

Imatge antiga de l'escorxador de Tortosa. Fotografia: Ramon Borrell. Arxiu Comarcal del Baix Ebre

02 Estat de conservació

L'estat de conservació en què es troben les dos peces és **deficient**.

Les **causes d'alteració** són **extrínseques**: canvis d'humitat i temperatura, acció de l'aigua i el vent, contaminació, exposició a la radiació solar, manipulacions inadequades, canvis d'ubicació i intervencions amb materials incompatibles. També hi ha causes **intrínseques** com són el natural envelliment i la baixa qualitat dels materials constitutius.

Oxidació d'element metàl·lic

Intervenció anterior inadequada

Esquerdes i fissures en el suport

Pèrdues i clivellats de la preparació i policromia

Estat inicial del cap de cabra

- Disgregació de la superfície del suport, arenització i esmicolament.
- Dipòsits superficials i restes biològiques incrustades.
- Pèrdua d'estabilitat: esquerdes, fissures i clivells. Erosió i abrasió dels volums més externs i perfilats.
- Pèrdua de matèria del suport: aixecaments, desprendiments i descamació.

- Taques d'òxid, microorganismes, humitat i contaminants.
- Oxidació dels elements metàl·lics.
- Pèrdua de les capes de preparació i policromia de més d'un 90%.
- Fissures, clivellats i esquerdes en els estrats de preparació i policromia.
- Intervencions anteriors inadequades en el musell i la base.

Estat inicial del cap de boc

Atac de microorganismes que afecta el suport i les capes de preparació i policromia